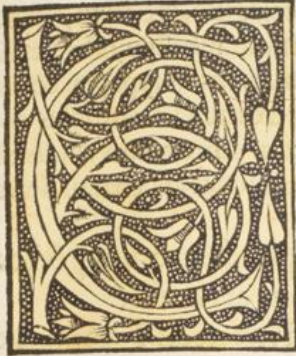


CAROLI BOVILLI SAMAROBRINI
Theologicarum Quæstionū Libri Septem Ad
Amplissimum Patrem Dominum Carolum De
Genlis Præsulem & Comitem Nouiodunensē.

Primus Liber de Deo,



Vr nec hesitādū
nec percūctādū
est si deus est:

Quia deum esse: &
summe evidens est
& summe necessariū.
Ex omnī enim
creatura colligitur
quoniam deus est.

Quapropter si cer-
tum ac manifestum est: esse aliquam creaturam:
certissimū profecto & indubitatum esse debet:
esse deum aliquem: omnīs creaturę authorem,
opificem, creatorem.

2 Cur etiā nec est: quid deus est: percū-
ctandum?

Sicut si deus est nosse / est summe necessarium:
ita & quid deus est scire: impossibile esse remur.
Omnīs enim creatura: prædicat testaturq; de-
um esse. Nulla vero: quid deus sit / explicare po-
test. Esse deum: subest omnī intellectui: quid au-
tem sit deus: omnē superat intellectu. Sicut igitur
ob summam evidentiam & necessitatem: non
est / si deus est percunctandum: ita & ob summā
impossibilitatem & æternam ignorantiam: quid
deus est / nemo homo percunctari debet.

3 Quid de deo primo enunciat: ens
an vnum?

Ens & vnū: substantia ac re ipsa / si deo cōuertunt.
Attamen entis ratio: vnū rationem præcellit.
Quemadmodū & hæc: deus est / hæc ratione præ-
statur: deus est vnus. Nam simplex & purū esse rati-
one prius est: esse vnico indiviso imparticipato.

4 Quo pacto excludi debeat pluralitas
deorum et diuina vnitas concludi?

Per analogiam animi: facile est & deorum exclu-
dere pluralitatem, & diuinam concludere vn-

tatem. Nam sicut vnicus est & ipse intellectus
a quo omnis intellectualis species prehæfatur &
in animi introducitur scrinium: ita vnicus & im-
pers deus est: a quo oīs reliq; substantia / de nihilo
est ad esse euocata. Per idem minimum: intrat oīs
notio in latitudinem animi: Per eundem quoq;
deum: omnis substantia aduecta est in mundū.

5 An sit aliquid substantia infinitū præ-
ter deum?

Præter deum: nihil est substantia infinitum. Nā
simul subsistere non possunt / duo a que prima
& simpliciter infinita. Duo q; infinita si es-
sent, dū vsq; ad seiuicē pringerēt: abinuicē quoq;
finirent. essent igitur finita: & nō infinita: Gaudet
itaq; infinitum: perpetua vnitate ac solitudine /
paris infiniti consortium repudians.

6 An sit pariter præter deū quicq; æternū?

Sicut præter deum / nihil est actu immensum: ita
& præter eundem / nihil æternum. Cōuertitur em̄
æternitas / cum infinitate substantię: estq; soli sub-
stantiali immensitati annexa. Solus deus substan-
tia immensus est / solus deus duratione æternus.
Illius substantia / omnem substantiam transcen-
dit. Illius quoq; duratio: omnem durationē & p-
manentiam apprehendit.

7 Quomodo se habet adinuicē diuina
immensitas & æternitas?

Sicut fere locus & tempus. Nam immensitas
vt locus est: æternitas vero vt tempus. Immensitas
quippe est: quę supat omnē locum. Æternitas
vero: a qua / omne tempus exuperatur. Immensi-
tas est quę neq; clauditur in loco: neq; excludit
a loco. Æternitas vero: quam nullum tempus
aut claudere aut excludere valet.

8 Quæ ambarū est prior: immensitas an
æternitas?

Immensitas & æternitas: quo ad enunciationē
conuertuntur. Nam quicquid est immensum est
& æternum. & quicquid pariter æternum: id se
quoq; immensū esse testatur. Attamen immen-
sitas ratio: præcellit rationē æternitatis. sicuti
& substantia quantitate præstat. Etenim immen-
sitas refertur ad rei substantiam: Æternitas vero
ad ipsius substantię durationem & permanentiam.
Vnde fit vt deus: haud ga æternus / immensus

Alii.

Questionum

fit: sed quia immensus: sit & aternus.

9 An deus ab eterno torpuerit nihil agens?

Deus ab eterno exteriori actione nihil egit. Nam si quicquid ab eterno procreasset: id esset deo coeternum: Affuit tamen deo ab eterno: interior eius & consubstantialis actio: qua aliquid intra semetipsum egisse: & non nihil sibi consubstantiale peperisse declaratur. Hec igitur interna dei actio: per quam ab eterno sibi ipsi affuit: ostendit deum ab eterno nihil procreasse: & tamen feriatum non esse: aut infocundum ociosumque fuisse.

10 Quare maxime ratio deum ostendit esse trinum?

Quod solus est ab eterno. Nam quia solus deus est aternus: cui ab eterno nullum aliud ens affuit: necesse est eundem aut ociosum fuisse aut trinum in semetipso. Si enim trinus non est & tamen solus fuit ab eterno: ociosus fuit. Quia vero & solus est ab eterno & trinus: ideo ociosus non fuit: nec extra societate, ut quicquid ageret indiguit. quandoquidem interna eius discretio personalisue trinitas: exteriorum entium pluralitatem suppleuit.

11 Quid profertim diuine obest trinitati? Statuere deo quicquid coeternum: quod Aristoteles & plerique philosophorum fecere. Hi enim cum diuine trinitatis mysterium nequaquam eis innotuisset: mundum deo coeternum esse dixerunt, malentes mundi astruere eternitatem: quam deum fateri ab eterno nihil egisse & ociosum extitisse. Nempe si quicquid deo coeternum est: deus trinus non est. Et si deus trinus est: nihil profecto est illi coeternum. adeo ut vice contrariorum hac inter se depugnet: deum esse trinum, & deo quicquid esse coeternum.

12 Per quid deus colligitur esse perfectus? Per internam, eternam & consubstantiali sui actionem. Id enim perfectum est: quod nihil extra seipsum disquirere eget: seu cui omnia quae ad ociositatem deuitanda sufficiant: interioribus & in seipso exuberant adfunt. Si igitur esset deo aliquid coeternum imperfectus esset deus: indigens exterioris entis presentia: per quam, a seipso ignaua ocia ac tedia infinitis seculis impulsasset. Quia vero eterne suae actionis & subiecti & obiecti intra sua substantiae gremium complectitur: ideo intra se exuberans, omnibus

Theologicarum

plenus & perfectus censeatur.

13 Quot sunt praecipua & prima dei praedicata quae necessarie de illo enunciuntur?

Quinque: scilicet ens, unum, infinitum, aeternum, trinum. Nam in his ferme praedicatis omnis theologia & absoluta dei cognitio versatur. Nosse enim in primis oportet theologum, esse deum, deinde esse unicum, postea esse immensum, hinc aeternum esse, postremo trinum. In his quippe praedicatis differt deus ab omni creatura. Etenim solus deus est qui est: hoc est, qui vere est. Solus unicus est ab aeterno, solus immensus, solus aternus, solus trinus.

14 In quo horum praedicatorum gentiles praecipue temporibus errauerunt?

In secundo, hoc est in unitate dei. Nam nouerant gentiles, esse quidem deum aliquem: unicum tamen esse & consortem non habere nequaquam cognouerunt: sed ad plurimum deorum cultum, nephantie prolapsi sunt: immultiplicabilem dei unitatem in plura diuellentes.

15 Per quid praesens mundi status aliquo pacto melior quam praecipue esse dinoscitur? Per unitatem dei: seu cognitionem & professionem diuinae unitatis. Explosa est quippe a mundo, deorum pluralitas. Deorum responsa: ubique post Christi passionem conticuere. Idola quoque subuersa conciderunt. Nunc igitur a pluralitate deorum feliciter ad unius dei agnitionem & cultum totus mundus respicit. quandoquidem & Arabes & Iudei & Christiani: unicum deum adorant: colunt: venerantur.

16 In quo eorundem praedicatorum peccant Arabes & Iudei?

In quinto, scilicet in trinitate. Nam & esse deum & unicum esse: & immensum atque aeternum: tamen Arabes quam Iudei confitentur. Trinitatem vero illius, inficiant. Et non modo inficiant, sed & nos trinitatis cultores: plurimum deorum assertores appellat: nequaquam intelligere ualentes, quo pacto personalitatem trinitatis, diuinam substantiam nequaquam diuellat ac dissipat. In primis igitur praedicatis nobiscum sentiunt. in supremo dissentiunt.

17 Quo pacto stāt hęc duę simul verę tan-
tū vnus est deus: & de⁹ nō est tm̄ vn⁹?
Harū ppositionū prima: scilicet tantū vnus est 21
deus, equi pollet huic: nō sunt multi dii. quę est
pluralitatis deorū exclusiua. Scda vero quę est:
deus non est tantū vnus, huic coīcīdit: de⁹ nō
est solū vnus, sed vn⁹ & trīnus. Ambę igitur si-
mul verę sunt. Nā prima sic diuinā asserit vnita-
tem: vt exteriori dei nūero & pluralitati deorum
aduersetur. Scda vero hactenus diuinā: astruit
prædicat ue vnitatem: vt nequaquā internum dei
numerum id est trīnitatem excludat.

18 An diuinus numerus: diuine vnitati
aduersetur?

Diuina vnitati: diuinus exterior numerus: hoc
est deorū multitudo aduersat. Nam simul stare 22
nequeunt: tantū vnū esse deū & plures esse de-
os. Diuine autē vnitati: diuin⁹ intern⁹ numer⁹,
nequaquā cōtrariū euadit. Stāt q̄ppe simul: vni-
tas dei & trīnitas dei, Vnitas q̄dem substārialis.
Trīnitas vero personalis. Etenim vnitas & nume-
rus: contrarie sumpti, contrariū non sunt.

19 An nequeat naturali ratione arcanū
dinosci trīnitatis mysterium?

Mens fide diuin⁹ illustrata: per facile ex his quę
naturalia sunt: arcanū diuine trīnitatis mysteriū,
ratiōe cōprobabit. Nā & ex ratiōe diuine bonita-
tis & actiōis & sapiētię: palā diuine trīnitatis de-
mōstratio colligit; cū nequeat bonū esse: nisi qđ
diffusiūū sui: seq̄ ip̄m alicui impartiens; cū item
neq̄at eterne agere, circa seip̄m: nisi cuius substā-
tia, absq̄ sui diuisione: in extrema & mediū dif-
creta fuerit; cū deniq̄ sapiens nō sit: nisi quod se
ip̄sum nouerit, seq̄ ip̄sum intueri possit.

20 Quo pacto p̄ trigonā pyramidē: diui-
nē trīnitatis mysteriū sit inuestigādū?

Trigona pyramis: primū est & minimū mathe-
maticorū corporū iure eodem cunctis præstati⁹,
in quo est reperire pūctū, lineā, superficiē, & corp⁹.
Hoc ergo pacto ex trigona pyramide: diuinam
scrutare trīnitatē: dicēs patrē esse vt diuinā sub- 24
stātię pūctū, inter vero patrē & filiū, & sp̄m sc̄m:
statue diuinā superficiē. Vbi autem tres personas
ad coīcīdentiam diuinę totius substātię re-

duxeris: dic ibi constari, totius diuinę pyramidis
plenitudinem & corpulentiam.

21 Quę sit ppositionū varietas: q̄ ex di-
uina trīnitate in pyramidis analogia
eliciatur?

Prima dei ppositio est hęc: pater est, quę est vt di-
uine pyramidis primordiū seu punctū. Secunda
vero est hęc: pater gignit filiū, quę est vt diui-
na linea, seu motus vnus in vnū. Tertia est hęc:
pater & filius spirāt, spirītū sanctū: quę est, vt di-
uina superficies: seu duorū motus in vnum. Supre-
ma vero & quarta enūciatio, est hęc: pater fili⁹
& spirītus: sunt vnus deus, quę est vt diuinū cor-
pus: seu trīum in vno coīcīdentia ac perpetua
in idēitate mansio.

22 Quot sunt quę ad diuinę vnitrīnita-
tis arcanā scientiam sufficiant?

Septē: scilicet vnitas, trīnitas, aequalitas, simili-
tudo, ordo, p̄prietas, sufficiētia: Vnitas em̄ con-
iunctio & inseparabilitas est diuinā totius sub-
stātię. Trīnitas vero: personalis eius discretio,
in patrem, filiū, & spirītum sanctum. Aequalitas
paritas est personarum: nihil maius aut minus,
prius aut posterius edifferens. Similitudo: vni-
formitas est diuinarū qualitatū & cōmuniū
dei appellationum, vt bonitatis, veritatis, eterni-
tatis & aliarū huiusmodi. Ordo: indicat patrē,
primam esse personā, filiū secundam: spirītū ter-
tiam. P̄prietas ostendit patrem gignere, filium
gigni a solo patre, spirītum procedere ab vtroq̄.
Sufficiētia: haud plures in deo personas esse q̄
tres, attestatur: quaternitatem personarū & aliu
quemuis earum numerum/excludens.

23 An diuina interior & cōsubstāntialis
operatio p̄ quā deus trīn⁹ est: vnico ac
simplici radio absoluatur?

Minime: sed duplici. Alio quidē directo: alio ve-
ro reflexo. Nā directus radius filiū gignit: re-
flexus vero spirītum profert. Estq̄ directus radi⁹
generationis: reflexus vero p̄cedētię appellād⁹.

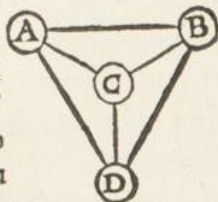
24 Quid est directus dei radius: & quid
reflexus?

Directus radius is est: quo pater gignit filiū dat
q̄ esse filio. Et is est vnicus, prim⁹, simplex.

Questionum

Theologicarum

Reflexus vero est quo pater & filius: spiritui sancto esse largiuntur. Et is est. Vn⁹ qui dem vt pcedēs a patre, vn⁹ vt procedēs a filio: in perso na spiritus sancti eadem nu mero, concurrentes. Directus em̄ diuinitatē radius est vt a b: Reflexus vero vt a c & b c.



25 An in puncto & in profundo diuine py ramidis: contingat diuina aliqua inter na operatio?

Nequaquam. Nam omnis diuina consubstantialis actio: contingit in duplici magnitudine, scilicet in linea & in superficie. vt in linea a b: & in super ficie a b c. Linea quippe a b: generatio est filii a pa tre. superficies vero a b c: processus est spiritus sancti ab vtroque. In puncto autem a: nulla confi stit actio: neque in profundo a b c d. Etenim hec tria a b c, nec gignunt nec producant d.

26 Quod est diuinum punctum: quod linea: quod superficies: quod profundum seu corpus?

Diuinum punctum est a, patris persona. Diuina li nea est a b: filii a patre generatio. Diuina superfi cies, est a b c: spiritus sancti ab vtroque emanatio. Di uinum vero corpus seu profundum: est a b c d. que est trium personarum in substantiali dei vni tate coincidentia.

27 Quæ sunt horum interuallorum in deo proprietates ac differentie?

He sunt: quia punctum dei, explicat esse patrem. Linea vero: filium gigni a patre. Superficies: autem spiritum procedere ab vtroque. Corpus demum trium personarum substantialem explicat vni tatem. Hec propositio pater est: diuini proprietatis est punctum. Hec vero pater gignit filium: diuine linee proprietatem aperit. Hec autem pater et fi lius, spiritum sanctum eliciunt: diuinam superficiem ostendit. Hec denique pater & filius et spiritus sanctus, sunt vnus deus: diuinum profundum cor pus enunciat.

28 Cur filius interdum media persona in terdum vero extrema nuncupatur. simili ter & spiritus sanctus nunc extrema per

sona nunc media vocatur?

Pater in diuinis: quouis modo prima persona est. filius autem & spiritus sanctus: extreme ac mediae personarum, nonibus, officio & ordine variat. Nam filius, ordine medius est. spiritus vero ordine extremus ac tertius. Attamen officio, filius extremus. Spiritus vero velut amborum connexio: medius reperitur. Medium igitur ordinis in deo, filius est: quod est extre mum officium. Spiritus autem extremum ordinis: medium officium & complexione amborum extremorum.

29 An generatio filii & emanatio spiritus sancti: non sint vna aliqua dei actio?

Generatio filii & processus spiritus sancti: sunt vna aliqua dei in seipsum progressio ac naturalis con uersio. per quam trinus perfectus ac sapiens hoc est se ipsum noscens: deus pronuntiatur. Sicut enim visibilis oculus: dum vnice in speculo seipsum intuetur: in veritate imagine & vtriusque medium aliquo pacto discernitur: ita & dei contemplatione noiat: omnem consubstantialē dei exprimit actionem, que generatione & processu, in vnus substantia: perso nali trinitate adimpletur.

30 An idem sit quod spirat pater ei quod spirat filius?

Quod spirat pater & quod spirat filius: sunt eadem numero: persona spiritus sancti. que non confuse, sed discrete, a patre & filio procedit. Si enim confuse a patre & filio spiritus manaret.

a b
nequaquam ab vtroque in triangulo a b c: per lineas a c: & b c: deriuaret. Essent enim linee a c & b c: per quas ab vtroque procedere, spiritus intelligitur: inter se confuse & linea vna. Est autem idem numero c: quod procedit ab a & b: sed lineis a c & b c.



31 An eodem modo pater & filius sint vnus in diuina substantia: & vnus in spiritu sancto? Minime. Nam pater & filius, sunt vnus in spiritu sancto: vt quaedam extrema concurrentia in medio. In diuina autem substantia: nodo: non modo pater & filius sunt vnus: sed & spiritus sanctus pari id est substantiali vinculo cum abob so ciat. Spiritus enim sanctus personalis est copula: diuinorum extremorum patris & filii. Diuina autem substantia

essentiale vinculum est trium diuinorum suppositi-
torum: patris: filii & spiritus sancti.

32 An diuinarum trium personarum no-
mia: sint propria & singulis accommodata?
Pater & filius que sunt extremarum nomina perso-
narum: congruunt illis vt adinuicem dicuntur.
Nam pater est filii pater. Et filius patris filius. Spi-
ritus quoque sanctus (quod est mediae supremaeque
personae nomen) eidem cooperit vt ad extremas re-
fertur. Nam spiritus: et patris et filii spiritus est/
ac facta emanatio. Extremarum tamen personarum
appellationes: ad mediam improprie sunt. Nam
pater non est spiritus sancti pater. Nec filius, est
filius spiritus sancti.

33 An diuina interna actio: sit annexa
passioni. vt deo in seipso agente quicquam
patiatur?

Diuina interna actio/est a passione separata. A-
git enim deus intra seipsum: patitur tamen ni-
hil. Gignit pater: gignitur filius. Agit pater/ non
tamen patitur filius. Pater item et filius: spirant
spiritum sanctum. Spiritus vero sanctus ab am-
bobus profertur. Agunt pater & filius: erga spi-
ritum. Spiritus tamen impassibilis manet.

34 Quomobrem diuina interna actio:
nequaquam conuertitur cum passione?

Quia diuina interior actio: est ipsius esse largi-
tio. Nam pater gignens: dat esse filio. Pater quoque
et filius: spiritui sancto esse largiuntur. nec aliud
quicquam: dat pater filio/ quod esse: nec pater & filius: ali-
ud conferunt spiritui preter esse. Quapropter di-
uina consubstantialis actio: est a passione separata.
quandoquidem omnis passio sit substantialis for-
ma aut accidentis/ in subiecto receptio.

35 Que est hec actio: quam passio comi-
tatur?

Productio forme: aut substantialis, aut acciden-
talis. Omnis nempe forma: ei in quo profertur
subiecto, passionem infert. nec vsque fieri potest vt
productio forme: nature esse, ac recipi in subiecto:
sit a passione separata. In deo autem: nullum sub-
iectum nulla forma aut substantialis aut acciden-
talis: quare nec actio passioni sociata.

36 Quomodo differt in diuina consubstanti-

tiali actione: processio a generatione?

Generatio filii, est vnus ab vno: processio vero
vnus a duobus. Generatio est extremi ab extre-
mo. processio vero/ medii ab extremis. Generatio
directione: processio vero reflexione adimpletur.
Generatio fit in linea: processio in superficie. Ge-
neratio est motus vnus in vnum, processio vero mo-
tus duorum in vnum.

37 An plus accipiat spiritus sanctus a pa-
tre quam a filio: aut plus a filio quam a patre?

Aequam substantie portionem: mutuatur spiritus
sanctus a patre & filio. Omnis quippe inequali-
tas: procul a diuinitate abest. Non enim magis
patri propinquat spiritus quam filio: neque magis filio
quam patri, sed eque vtrique propinquus est: & paribus
radiis ab vtroque pendet.

38 An prius pendeat spiritus sanctus: ab
vno extremorum quam ab alio?

Aequalitati substantie: annexa est aequalitas du-
rationis ac permanentie. Consequens enim est, vt
spiritus sanctus qui aequam substantie portionem,
a patre & filio capescit: non prius etiam ab vno
quam ab alio procedat. Quippe qui haud quam ab
vtroque separatim: sed vna simulque, totus proce-
dit. Diuidit enim spiritum sanctum: qui prius il-
lum ab vno extremorum, quam ab alio educit ac profert.

39 Quo pacto senarius perfectorum numero-
rum primus in diuina trinitate reperitur?

Pater monas est, filius dyas, spiritus sanctus trias.
Ex monade aut dyade ac triade: senarius perfe-
ctorum numerorum primus consistatur. qui & tertius tri-
gonus est: & ternis partibus exultat: monade, dy-
ade ac triade. Hunc ergo numerum: merito tertium
appellamus. Nam trinum, vt trigonum. Trinum, vt
tertium trigonum: Trinum, denique vt tres partes habentem.

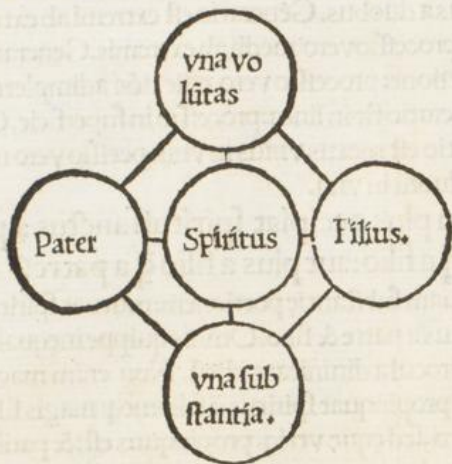
40 An interior dei operatio sit voluntaria?

Qui dixerit internam dei operationem per quam tri-
nus est, esse voluntariam: fatetur & illam esse con-
tingentem. deique sibi ipsi voluntarie, substantiam
esse impartitum. Dicimus aut internam dei opera-
tionem nequaquam voluntate & contingentia: sed na-
tura & necessitate esse metiendam, vtpote que ali-
ter esse non potuit.

41 Quotuplex est vinculum trium personarum?

Questionum

Duplex. Vnū substantię. Aliud volūtatis. Nam tres psonę & vna substātia sunt; & voluntate pa-



res. Vnū sunt; & vnū volūt. Sicut enī substātiali vīnculo sibiūpīs adalligant; ita & vnanimitate cōcordia & paritate volūtatis: p oīa in vnū cōspirāt. nec possibile est vt altero horū vīnculorū: abinuicū diducant separent dissocientur.

42 An generatio filiū a patre: sit prior emanatione spūs sancti ab vtroq;?

Prior est ordine, nō prior duracione. Nā sicut ab eterno, genit⁹ est fili⁹ a patre: ita & ab eterno, spūs sanctus ab vtroq; pcessit. Aeternus est pater: Aeternus fili⁹. Aeternus spūs sanctus. Semp genuit pater filiū. Semp pater & fili⁹ spm sanctū ptulerūt. Nūq; fuit pater, absq; filio, nūq; pater & fili⁹: absq; spū scō. Sicut tamen filiū pater ordine pīt: ita fili⁹ ordine tenus spm pcedit. Nā pater psona prima: fili⁹ scda: spūs tertia.

43 Cum pater genuerit filiū ab eterno: quo pacto nunc quoq; gignit eundem Et spūs sanctus cū ab vtroq; pcesserit ab eterno: quō nūc etiā ab iisdē pcedit?

Diūia interna actio: vtramq; qualitātē hoc est & successiuā & permanentē imitatur. Successiuam quidē, vt semp est in fieri: permanentē vero, vt est semp in esse. Quapropter fili⁹ idē, q; genit⁹ est ab eterno: & gignit & gignet assidue. Et spūs scō gignit ab eterno pcessit a patre & filio: idē i numero, ab iisdē & procedit & iugiter processurus. Similē enī est diūia operatio, successiuę qualitātē ex pte

Theologicarum

principiū: ppter assidue a causa depēdentiā: pmanenti vero ex parte finis: ob diūinorum partium permanentiam, statū & idēitatē.

44 Quomodo differt externa dei actio: ab interiore?

Differt in tribus: scilicet substantia, duracione & obiecto. Substantia quidē, quia inconstantia est: & extra diūinam substantiam profusa. Duracione, quia minime aeterna: sed tēporanea. Obiecto vero: quia circa obiectū nihili perfecta. Nā per eam, de nihilo cuncta emersere: ex non esse in esse diūinitus traducta.

45 An externa dei actio aliqua necessitate pependerit?

Diūia trinitas: creationis tollit necessitatē. Nā deus, quia trinus est: ociosus non est: nec extero aliquo indiget ente: sibi soli sufficiens. Quę igitur creauit deus: hęc nulla necessitate, sed sola volūtate & clementissime bonitatis instinctu produxit. Sicut enī interna dei actio: necessitate & eternitate subnixta est: ita & externa, per contingētiā, voluntatem ac tempus venit metienda.

46 An deus parem habeat in seipso potestatem quo ad esse & non esse: quam habet in creaturis?

Nequaquā. Nam dedit esse creaturis: q; sibi metipso esse non dedit. Potest & annihilare creaturas quā tamē seipsum annihilare nequit. Ipse enī substantialē nodū creaturarum & strinxit & soluere potest: qui suę ipsius substantię nodum, nec voluntarie vīxat nec soluere potest. Opifex est omnium: q; nō est sui ipsius opifex: creauit oīa: q; seipm non fecit. Diūia igitur potētia haud eodē modo ad eum & ad creaturas, se habere iudicatur.

47 An sit deus impotens in seipso: tanq; qui nec seipsum fecerit: nec sibi ipsi substantiam adimere possit?

Minime. Quē enim nec seipsum fecerit: nec sibi ipsi naturalem substantiam adimere queat: id imbecillitas & impotentia nō est, sed virtutis & potentie exuberantia atq; immensitas: quasi per eam dicere liceat superari & obrui deum a sua ipsius immensitate: vtpote qui non potens est non fuisse: nec potens non esse. Nam posse non esse seu

posse negare seipsum: haud quā potestati & virtuti: sed infirmitati potius ascribendum.

45 Qualiter hæc duæ simul verè stāt: potuit deus ab æterno: creare omnia: & non potuit deus ab æterno: creare vniuersa: Prima propositio huic a qui pollet. potentia habuit deus ab æterno vt crearet omnia. Secunda vero huic coincidit: non potuit deus facere oia si bi coæterna. In prima iugēta est particula ab æterno: cum verbo potuit. In secūda vero diuidenda est determinatio ab æterno: a verbo potuit: & cōstruenda cum infinitiuo verbo creare.

49 Cū deus potuerit ab æterno creare oia: cur noluerit ab æterno ea pducere? Edocuit pcedens. quo pacto potuerit & nō potuerit deus: ab æterno creare vniuersa. Potuit em̄ secundum adiacētiā potestatis: quæ illi affuit ab æterno. Nam deus, est æterna creationis oim̄ potestas. & non potuit: per presentiam realis exequutionis, quandoquidem implicat contradictionem: vllam esse creaturam deo coæternā. Noluit igitur de⁹ ab æterno facere: quod ab æterno fieri non potuit.

50 An ideo impotens sit deus: q̄a nō potuit vllā pducere ab æterno creaturā? Nequaquā impotens, immo vero im̄ensus eē colligitur. Nā si quicquid produxisset ab æterno: illud esset deo coæternum, diuisum ab eius substantia. Atqui id non posset effectus esse & opificiū deī: quod esset illi coæternum. Debet enī opifex: antecellere omne suum opus. Aduersatur igitur tam diuinæ potentia: q̄ trinitati: esse deo aliquid coæternum, quod sit ab eius substantia alienum.

51 An possit deus ens aliquod extra se actu infinitum? Sicut non potest de⁹ extra se ens aliquod, sibi coæternum & simile in æternitate: ita nō potest extra se ens aliqd, actu immensum: sibi ipsi par & æquale in substantia. Conuertuntur enim adinuicē: æternitas atq; immensitas: quæ sunt proprietates deī icōmunicabiles: cum solus deus & æternus & im̄ensus sit. Nam posse deū aliquod ens extra se æternum atq; infinitū: est deū posse cadere a deo seu deum negare seipsum. Si autem

deus a deo cadere nequit: nec vtiq; potest extra seipsum, equali sibi ente propagari.

52 An deus aliquando faciet quicquid facere potest?

Et si immēsis sēculis, de⁹ aliqd pcrearet: nūq̄ tñ id faciet: q̄cqd facere potest. Immēsa q̄ppe est ei⁹ potestas: quā nec eūū vllū, nec exterior vlla substantia, capescere, exhaustire, & exānīre sufficiūt. Semper igitur quicquid factū erit: longe inferius erit, eo quod fieri possit.

53 An interior deī operatio perinde atq; exterior fiat circa nihil?

Minime. Nam pater, nō dat esse filio de nihilo, neq; pater & filius: sp̄m̄ sanctū de nihilo producunt. Interna quippe deī operatio ex esse, profert esse: et lumen elicit de lumine. In hac em̄: priuatio, tenebræ & nihil, locum non habent: quæ soli exteriori diuinę operationi accōmodantur.

54 An deus de suamet substantia creauerit vniuersa?

Non. Diuina quippe substantia imparticipabilis est: cuius non potest pars vlla, a toto diuelli. Si autem deus de sua substantia, oia procreasset: diuelleretur ip̄m̄is pars aliqua diuinę substantię a tota, ex qua fierēt omnia. Insuper & omnia essent ab æterno & coequalia deo: quæ p̄ summis incōmodis exhibilamus.

55 Ex quo fecit omnia deus?

Manifestum est cum solus deus fuerit ab æterno: & is de sua (qui p̄ participabili) substantia nulla procrearet entia: illum omnia de non ente, siue de nihilo pcreasse. Nulla siquidem illi affuit materia, aut queuis alia substantia eidē coæterna: ex qua omnia patrarit.

56 An toti nihilo: siue non enti: dabit esse deus?

Hec fere coincidit cū gnquagesima scda. Si em̄ toti nihilo siue non enti, nōnūq̄ daret deus esse: faceret & opere impleteret, quicquid facere potest. Nunq̄ igitur erit totū nihil, nunq̄ id totū qd nō est accipiet a deo substantiam, sed q̄cquid hætenus de nihilo factum est: per exigua quædā eius est portio quod nundum est / quodve in nihilo relictum.

} q̄d faceret si totū qd pot impleret

nō q̄d faceret si totū qd pot impleret
q̄ deus fecit im̄ma su coz q̄ nō dū fecit

57 Vbi ē mūdus seu quicquid creatū ē? Cum præter creaturas superfit solus deus: necesse est mundū siue omnē creaturā receptā esse in deo & subsistere in deo: sicut temporale imaginem: in æterna veritate: & finitā substantiā in infinita substantiā. Est em̄ deus immēsa sphaera: cuius centrū est vbiq; & circumferentiā nusq; circūplectens & ambiens omnē suam creaturam.

58 An deus per creationem omnium immutatus sit?

Vniuersorū creatio: nullo pacto per se: diuinam substantiā immutauit: q̄ sicut ante creationem omnium erat infinita: ita & post ortū eorum permanet perseveratq; immensa. Immutauit tamē deum secundū accidens: quia q̄ solus fuit ab æterno: desit esse solus: incipiens esse socialis:

59 An diuina sphaera: sit orbis concauus vel potius solidus?

Diuina sphaera orbis immēsus est: natura solid⁹ ad centrū vsq; simili ente id est diuinitate plen⁹. Non enī pro modo & quantitate creaturarum: cessit diuinus orbis: intra seipm̄: sed & creaturæ in deo sunt: & deus in creaturis manet. Nā creaturarū vniuersitas toti vsq; vniuersi moles: diuinitate collatiōe sphaera: centro perfimilis iudicatur.

60 An extra diuinum orbē: migrare possit mundus aut vlla creatura?

Nequaq; . Sicut em̄ centrū extra captū suæ circumferentiæ fieri nequit: ita & omnis creatura cū ab immenso sui creatoris obruatur orbe: ab eius ambitu emigrare prohibetur. Haud enī finitū fieri potest extra captum infiniti. Vnde fit vt foelix sit status creature: quā sui creatoris præsentia et naturalis circumstantia nūq; destituit ac deserit.

61 An deus in æternum creabit aliquid?

Sicut deus non ab æterno aliquid creauit: ita & nequaq; aliquid in æternum creabit. Etenim creatio quæ est nouorum entium de nihilo pductio: sicut principium habuit: ita est & finem ac terminum habitura. Nam neq; æternitas neq; eui: sed tempus, creationis mēsurā.

62 An deus in æternum conseruabit aliquid?

Etsi non in æternū creatur⁹ est aliquid deus: est tamen in æternum cōseruaturus aliquid. Nam angelos, rationales animas & materiam propter easdem animas: immortalitate donauit: volens eas i futuro toto euo permanere: et naturali substantia nunq; spoliari, destitui, priuari. Præter ea vero quæ dixim⁹: cætera cuncta mortū obnoxia cernuntur.

63 An creatio secundum terminum diuine potentie definita sit: aut potius iuxta metam diuine voluntatis?

Nequaq; iuxta terminum diuine potentie definita est ipsa creatio: sed solum iuxta modū diuine voluntatis. Nam non ideo plura non creata sunt entia: quia creati a deo non potuerunt plura, sed quia plura creare noluit. diuina enim potentia immensa: cui in exteriori creationis actu, terminum: non natura aut necessitas vlla sed sola voluntas imposuit. Quæ namq; potuit infinitos procreare mundos: tantum vnum creare voluit.

64 An deus quadam necessitate & indigentia: conseruabit in æternū aliquid?

Qui nulla necessitate: sed sola voluntate omnia de nihilo fecit: is nulla necessitate sed sola bonitate & cōmunicatiōe sui instigante: aliqua in æternum saluaturus est. Etenim nō magis egebit in futuro seculo deus angelis: rationalibus animabus & materia: q̄ in priore indiguit: fuit in primo euo solus potest & in futuro perseverare sol⁹.

65 Quomodo potest & non potest de⁹ annihilare omnia?

Potest potentia absoluta. Et non potest potētia ordinata. Nam sicut per potentiam absolutam: omnia eduxit de nihilo: ita & vi eiusdem immensa & incircūscripta potestatis: potest omnia rursus conuertere in nihilum. Attamē non omne id vult deus: quicquid posse prædicatur: siue quo ad creationem siue quo ad annihilatiōem omnium. Vult enim eas præsertim quas ad imaginem sui procreauit: permanere æternas.

66 Quid est potentia dei absoluta: quid item ordinata?

Potentia dei absoluta est potentia simplex vt in

relligif a volūrate & ratione separata. Potētia ve-
ro eiusdē ordinata: est ei⁹ potestas volūtati, boni
rati & rationi annexa seq; rationi subiiciens. Po-
test enī deus simpliciter & absolute angelos, ra-
tionales aīas & materiā in nihilum perdere. Hęc
tñ vt bonus vt rationalis non perdet: sed in fu-
ture immortalitatis quo clemēter saluabit.

67 An hęc potētīe: sint in deo diuersę atq;
q; distinctę?

Nequaq;. sed vna sunt potētia numero. q̄ vt sim-
plex & immensa, vocat absoluta, vt vero circum-
scripta: & bonitate, voluntate ac ratione, p crea-
turarū modo & salute, cōtracta: appellat ordina-
ta. Absoluta quippe potētia cuncta de nihilo p-
duxit: quorū nōnulla, vt potissima entia: ordina-
ta potentia iugiter saluabit. Absoluta potētia: se-
cundū deum est metienda. Ordinata vero: iuxta
modū, naturā & capacitātē creaturarum est con-
trahenda.

68 Cū potentia dei absoluta immensa sit
ordinata vero potentia finita: quomodo
non sunt hęc diuersę atq; distinctę potē-
tię?

Vtraq; potentia sicuti diximus, vna est numero
potētia: actu immēsa atq; infinita. Hęc tñ vt ex-
tra diuinā substātiā, finite opatur: seq; ipam, na-
tura: creaturarū accommodare studet: finita & or-
dinata vocat. Oīs em̄ diuina potētia: secundum
esse in deo, immensa, exteriore tñ ope & exequu-
tione: finita est, contracta, ordinata.

69 Quid replebat omne mundi spatiū:
priusq; mundus crearetur?

Sola vnitas diuina: quā pleriq; non irrationabili-
ter, immēsam spheram appellāt: cuius centrum
vbique est & circūferētia nūsq;. Diuina quippe vni-
tas nec cessit creaturis: nec exclusa est ab ipis. Ipā
siquidē in omnibus permāsit, & oīa intra suę ple-
nitudinīs atq; immensitatis gremiū, abyssumq;
recepit. Dedit enī nō cedēs: intra arcana suę sub-
stantię septa, oīs suę creaturę locū, māsionē ac sedē.

70 Quanta est replētia & plenitudo vni-
uersi: collatione dei?

Nulla. Nā se habet vnūuersum ad deū: sicut cen-
trū ad immēsam circūferentiā. Si igit nulla est p-
portio cētri, ad finitā circūferentiā: quanto ma-
gis nulla est centri, ad circūferentiā immensam
pportionis ratio. Quare & vnūuersi replētia: di-
uine collatiōe spherę cēseat nulla.

71 An tēpus sit cum æternitate propor-
tionabile?

Nequaq;. Nullū siquidē finitū: pportionē habet
ad id qd̄ est immensum. Tps aut finitū: vt quod
vtrōq; termino, principio ac fine coerces. Aeter-
nitas vero vtrinq; immēsa: nullorū terminorū ha-
bitū limitata. Vnde fit vt eo modo se habeat tps
ad æternitatē: sicut & replētia vnūuersi, ad plenā
tudine diuine vnitatis.

72 Cū mundus sit vt diuine immēse spherę
cētrū: diuine aut spherę sint infinita
numero cētra: in quo eorum est mūd⁹?

Mundus diuine spherę immēsitate vndeūq; ob-
ruit: fixus in medullio eiusdē. sicut cētrū quod-
dā in immēsa circūferētia: ambitu. Et q̄q; diuine
spherę sint infinita numero centra: nō tñ vbique ē
mūdus. neq; per infinita diuine totius spherę cē-
tra vagat assidue locum, sedē, statūq; demutans
Vt prius in vno cētro, posterius vero in alio resia-
deat. sed in vno aliquo (i quo volūrate dei fact⁹
substātiā accepit) fixus atq; immotus pseuerat.

73 Quot potest deus creare mundos?

Tot numero: quotquot sunt cētra, in diuine toti-
us spherę immēsitate. Si igit in diuina spherā sūt
numero infinita centra: pōt & de⁹ creare mūdus
numero indefinitos. Quotquot enī crearent mū-
di: hī nunq; diuina cuncta expenderēt centra: ne-
q; ad diuine spherę circūferentiā, ambitū ac ter-
minū pertingere sua mole sufficerēt.

74 Cur creauit deus tantū vnū mūdū: cū
queat infinitos?

Quia & ipse tantum vnus est. Nam deus veritas
est & exemplar mundi. Mundus autem, diuina
quædam imago ac relucētia. Vnica autem ve-
ritas in vnica pariter imagine, extra seipsam relu-
cere. seq; speculari & pprū vultū agnoscere voluit
Atq; hanc ob causam: vna, vnū mūdū pcreauit.

Questionum

Etenim vultus vnus, qui a se in speculo: haud plures sed vnicam sui imaginem, in speculo profert.

75 Qualiter possit deus extra se producere infinitum: & non possit extra se infinitum?

Potest deus extra se producere infinitum, secundum numerum. Et non potest extra se infinitum secundum substantiam, deus enim est finitus numero. Nam tantum vnus. Substantia vero est immensus. Deus igitur eo modo quo finitus est, hoc est numero: potest extra se infinita. Eo vero modo quo est infinitus, id est substantia: non potest extra se, ne vnus quidem infinitum.

76 Cum deus possit infinita numero producere entia: an aliquando hic infinitus numerus perducetur ad creatiois & essendi actum?

Nunquam. Nam si hic numerus adimpleret & produceret ad essendi actum: subsisteret extra deum aliquid ens actu & substantia infinitum, quod fieri nequit. Etenim ex entibus, substantia quidem finitis, actualiter numero infinitis: conflaret moles entis alicuius, actu & substantia immensi. impossibile est igitur ut infinita numero entia, quae producere potest deus aliquando ad essendi actum: perducantur.

77 Quo pacto diuina potentia: contrarie per creaturas seu mundum explicatur?

Hoc modo. Nam dicimus diuinam potentiam seu deum tantum esse vnum & infinitum. Vnus ergo, multa potest. Infinitus: finita, non autem vnus: tantum vnum potest: neque infinitus: potest substantialiter infinita. Ad hunc enim modum, vnitatem creatoris multitudo creaturarum: & infinito opificii finita opificia, contrarie respondere cernuntur. deus quippe ut finitus est: potest infinita. Et ut infinitus: potest tantum finita. nam finitus est numero: & potest infinita numero. Substantia autem infinitus est: cum tamen nequeat substantias producere immensas.

78 An sicut solus pater in diuinis: est generator filii: ita & solus pater sit creator mundi?

Haud eodem modo de externa dei actione: sicut & de

Theologicarum

interna sentiendum. Nam interna: sit iuxta personarum proprietatem. Solus enim pater, genuit filium, solus pater & filius spirant spiritum sanctum. Extera autem dei actio hoc est vniuersa creatio: nequaquam proprie: sed commiter a tribus personis emersit. filius enim concreauit patri: & spiritus sanctus: vna etiam cum patre & filio, cuncta precreauit. Haud igitur sicut solus pater est generator filii: ita solus pater est creator mundi.

79 Si omnes tres personae: mundum concreauerunt: cur alia est mundi pars similis patri: alia filio: alia spiritui sancto?

Ad analogiam respondet patri Eua filio Cain spiritui sancto. At tamen quae libet diuina persona: cui libet hominum creationem, est operata. Deus enim qui coniunctum & absque differentia seu proprietate suarum personarum condidit vniuersum: in plerisque partibus vniuersi, arcanum suum mysticum ve numerum signauit: ut ex ordine, numero & congruentia creaturarum: in ternis ipsius decor, ordo atque discretio agnosceret

80 An deus investigatione creaturarum aut hyatu nihil: produxerit vniuersa?

Minime. Nam non erat creaturae: priusquam ille fierent. Quomodo ergo earum investigatio: exciuerit deum in creationem vniuersi. Rursum nihil & eius quod non est nullus est instinctus nullusue hyatus. Non igitur hyatus habitusue nihil: induxit deum ut crearet vniuersum.

81 Quare praesertim diuina qualitas deum induxit: ut crearet vniuersum?

Bonitas & communicatio sui. haec enim diuinum radium, extra diuinam substantiam elicuit. eumque ab exterioribus intra diuinam substantiam ferebat consubstantiali partu fecundus: extra radem diuinam gremia eduxit: ut exterioribus tenebris illuceret & in consubstantiali foetu propagaretur. Non enim statim ut pulcher, ut sanctus, ut perfectus, creauit mundum sed, ut bonus & diffusiuus sui.

82 Quid est bonitas & quid malitia?

Quid sit bonitas praecedens expressit. Est enim communicatio & impartitio sui. Bonitatis igitur ratio, diuinum radium: tam intra diuinam substantiam quam extra eandem elicuit. omnesque dei partus siue consubstantiales siue in consubstantiales praefiniuit. Pater enim ut bonus: filium genuit. Ex ambobus quoque bonitatis ratione sanctus spiritus emersit. Ac demum

duce eadem bonitate: vniuersum a patre filio & spiritu sancto emanauit. Ex opposito autē bonitatis: diffinienda malicia. Nam malicia negatio sui est: & propriorū radiorū in seipso retentio. Si malus fuisset pater: non genuisset filiū. nec pater et filius, protulissent spiritū sanctū. nec pater filius & spiritū sanctus pcreassent vniuersum. Diuinus enim radius, bonitatis ratione: a patre spiritus emerfit in filium. A patre & filio in spiritum sanctum. Ac deniq; a patre filio & spiritu sancto voluntarie in nihilum, ex quo p̄diit vniuersum.

83 An creatio vniuersi diuinam adauxerit bonitatē: tanq̄ que prius dūtaxat intra seipsam lucebat: postea vero extra seipsam illuxerit?

Et si diuinus radius, ab æterno dūtaxat intra diuinā substantiam splenderit: nunc vero & intra & extra luceat: nō est tamē nunc melior deo, q̄ fuit ab æterno. Nam bonitas eius: & æterna est & imensa. Quod autē est inmensum: id nullo pacto adaugeri & maius fieri potest, non est igitur creatione vniuersi: diuina bonitas effecta maior.

84 A quo sumit inītiū diuini totius radii siue interior siue exterior progressio?

A patre. Nam pater fontana deitas est: & diuinam personam prima, quæ a nullo genita, creata, procedens, acta. Ab hoc enim diuinus emergens radius filium parit. Idem vero radius inter vtrunq; reciprocos spiritum profert. Qui demū per tempora, extra diuinę substantię septa erumpens: vniuerso ortum dedit.

85 Quot sunt: diuini partus?

Generati tres: duo cōsubstantialia vt filius & spiritus, & vnus inconsubstantialis vt vniuersum, diuinus quippe radius intra deum, duo profert: filium scilicet ac spiritum. Extra autem deū, elicit vnum vt mundum. Persona enim patris: diuinus fœtus non est, vt pote a qua diuinus radius: sumit suę totius p̄gressionis inītiū.

86 Quo pacto trium huiusmodi diuinorum partuum: explicanda sit differētia? His tribus: generatiōe, processu & creatiōe. Nā gigni p̄priū est filii. p̄cedere spiritū sancti: creati vero p̄priū vniuersi. Gignit em̄ filii? p̄cedit sp̄s,

creatus est mūdus. Rursum filius: fœtus est vnus, vt patris spiritus vero partus est duorū: p̄ris & filii, Mundus autē fœtura triū: p̄ris in quā filii ac spiritū sancti. Etenim vnū ab vno gignit: vnum a duobus p̄cedit: vnū creatū est a tribus p̄sonis.

87 An sicut consubstantialia dei partus filius ac spiritus: sunt in actu assiduo: hoc est in generatione & processione iugiter ita & partus incōsubstantialis: sit in creatione assidua & emanatione perpetua a suo creatore?

Nequaquā. nā dixim⁹ internos dei partus: cōplecti naturā vtriusq; qualitatis, hoc est successiue atq; permanētis: vt pote q̄ & semp̄ pariunt: & iugiter fidē sunt. At incōsubstantialis dei partus id est mundus: haud quā successiue sed solus permanētis qualitatis naturā cōprehēdit. Qd̄ em̄ creatū est semel, siue p̄maneat siue dispereat: nequaquā amplius procreatur.

88 In quo p̄cipue incōsubstantialis dei partus hoc ē mūdus: cōsubstantialia dei partus imitat?

Nō in adeptiōe substantię: sed in cōsequutiōe & renouatione virtutis. Nā mūdus vt dixim⁹ q̄ creatus ē semel: haud quā de cetero substantiā a deo accipiet. Mutuat tñ assiduā ab illo virtutē: sine q̄ in esse p̄manere & cōseruari neq̄. Imitat igitur mūdus nō in substantiā, sed in virtute: cōsubstantialia dei partus, quia sicut horū substantia, iugiter pendet ab suo inītiō: ita & mūdus iugē a deo mutuat virtutem.

89 An in eo inītiū in quo inchoata ē: vniuersorū creatio: sit necessario inchoata?

Sicut deo nulla necessitate creauit vniuersū: ita & ei⁹ creatiōē in nullo inītiū necessario inchoauit Equidē cōcepta ē in aliquo certo ac definito inītiū potuit tñ aut antea aut postea inchoari. Nā & locus mūdi in diuina sphaera: & t̄ps eiusdē in eternitate: nō ex aliq̄ necessitate, sed a diuina sola voluntate: determinationē sui acceperunt.

90 Cur magis potuit deus differre creatiōē mūdi vsq; in finē eternitatis: q̄ ac celerare eandē ab eternitatis inītiō?

Quia potuit deus nō creare mūdum: ac differre creatiōē mundi vsq; in eternum, nō aut potuit

Questionum

Theologicarum

- creare mundum ab aeterno: quandoquidem nulla creatura: potest equalis esse suo auctori atque operifici. Itaque magis potuit differre deus creationem mundi usque in finem eternitatis: quam accelerare eam ab aeternitatis initio. Nam nihil obest deo non esse mundum. Esse tamen mundum ab aeterno: & trinitatis diuellit mysterium & diuinam perfectionem imminuit.
- 91 An habeat aeternitas extrema principium finemque quibus coerceatur?
Aeternitas habet: & non habet extrema: habet quidem secundum deum: qui totam illam nouit perueniatur apprehendit: quique in tota eternitate manet: illius principium et finem noscens. Non habet autem secundum nos: quibus media distantia eternitatis instantia seu tempora nota sunt. Nam qui dicit deum fuisse ab aeterno: intelligit eundem fuisse ab eternitatis initio. Et qui illum dicit futurum in aeternum: intelligit illum fore in usque eternitatis periodum.
- 92 An idea mundi fuerit ab aeterno?
Si ideam mundi distinguas & a deo & a mundo: dicimus ideam mundi nec fuisse ab aeterno nec esse aliquid. Si autem ideam mundi dixeris esse deum aut conceptionem mundi a mente diuina: dicimus ideam & exemplarem mundi formam: esse ab aeterno. Praeconceptit enim ab aeterno diuina mens mundum quem secundum tempus perfecit.
- 93 An ab aeterno fuerit conceptus mundus in mente diuina?
Haec fere est eadem cum precedente. Nam mundi idea & exemplaris forma: est eiusdem conceptio in mente diuina. Cum autem diuina mens mutari nequeat: necesse est ut ab aeterno illa mundum conceperit: & in semetipsa futurum praeuiderit. Et non modo substantia mundi: sed & quantitas & tempus & locus eiusdem: diuinae menti ab aeterno innotuere.
- 94 An aeterna mundi conceptio spectet ad mundum: tanquam pars eiusdem?
Nulla pars mundi: est aut subsistit ab aeterno. Totus enim mundus creatus est a deo. Nihil autem creatum mundi aeternum esse potest. non est itaque aeterna
- conceptio & idea: spectans ad mundum tanquam pars eiusdem. Quae admodum & idea domus: quae in mente architecti. materialem domum praecurrit: et si aliquo pacto spectet ad domum: tanquam illius praenuncia: non tamen pars est eiusdem. Est enim a domo penitus obseruata.
- 95 An aeterna mundi conceptio sit accidens aliquod in mente diuina: sicuti & idea domus: accidens est in mente architecti?
Diuina mens substantialiter omnia est. utpote quae omnibus esse dedit. Quo modo igitur diuina mens omnia est: ita & omnia noscitur. non equidem per habentem accidentium & spiritalium notionum: sed simpliciter ac eo ipso quod est. Quae enim creatorum veritas est: vere est omnia: & veraciter siue substantialiter omnia nouit. Non est itaque mundi conceptio accidens aliquid in mente diuina: sicuti idea domus: accidens est in mente architecti distinctum ab illa.
- 96 Si idea mundi neque est mundus neque aliquid quod accidens in mente diuina: an sit diuina mens?
Superest ut si mundi idea: nec mundus est. nec diuinae mentis accidens ut sit diuina mens. Nam quicquid in deo est deus est. quicquid diuinae mentis inest: diuina mens est. A diuina quippe mente omnis accidentium alienitas procul faceffit. Et non modo diuina mens. non accidentibus permiscebit sed & angelica mens. illi vicina: eiusce puritatis usque adeo aemula est: ut & accidentium inhesionem dedignetur. Intellectualium quippe accidentium fons: in humana mente primum scaturit.
- 97 An diuina mens secundum se tota sit idea & exemplaris forma mundi: an potius secundum aliquam suae discretionis personam ac proprietatem?
Non. quae deum diuinamque mentem: ut conuicti & indiscrete sumptam. appellare licet ideam exemplaremque formam mundi. Satius tamen est. ut sacris eloquiis consentiamus: exemplarem mundi formam sumentes. in aliqua diuinarum proprietatum siue personarum. Nam interna dei operatio per quam discretus ac trinus est: exterioris operationis aeterna causa est. & praecurrens ab aeterno exemplar

THEOLOGICARVM QVAESTIONVM
Liber secundus de creatione angelorū.

98 Que presertim diuinarū proprietatū
sue personarū: sit idea & exēplaris for-
ma mundi?

Secūda psona: cui cōgruit filiū nomē. Hęc est em̄
per quā (vt facta refensēt eloq̄a) pat̄ creauit secu-
la. Hęc est itē q̄ diuini verbi, sapiētīe, cōceptiōis,
lucis & splendoris noiē insignit. Sicut em̄ huma-
na mēs: ad instar eiusce notiois, quā gerit arcanā
sensibilē p̄fert vocē: ita & pater in cōtēplatiōe fi-
lii, spūs sancto cōcurrēte mundi ornatū cōpleuit.

99 An mundus ad amūssim & equatiōē
sue exemplaris causæ: perfectus & con-
summatu sit?

Minime. Nā exēplaris & prima mundi causa: im-
mēsa est. Mūdus aut̄ finit⁹. Atquē impossibilē est
vt finitū ens: ad p̄cisiōē & equalitatē entis in-
finiti assurgere queat. Et nō modo diuinæ mētis
p̄cisiōē, mūdus nō attingit: sed & accidētalis
idea, quā mēs habet architecti, in sensibili ac ma-
teriali domo, neq̄q̄ ad amūssim explicat. Haud
em̄ capax ē materia: mētalis spiritalisve p̄cisiōis.

100 In quib⁹ dissidet: prolabitur: dissonat
q̄ mund⁹: ab sua idea & exēplari causa?
In quattuor. Primo in substātia. Nā alterius sub-
stantiē est mūd⁹ ab sua exēplari causa. Deinde in
triplici quātitate: scilicet in quātitate substātia:
in quātitate duratiōis: & in quātitate qualitatū
Nā substātia creatoris: immēsa est. Substātia ve-
ro mūdi: finita. Duratio itē dei, eternitas est. Mū-
di vero pmanētia: aut tpe aut euo metiēda. Diui-
nē quo p̄ cūctē qualitates: vt bonitas, veritas, sa-
piētia, p̄fectio & alię huiusmodi: p̄ excellētiam &
immēsitatē in deo finiunt: q̄ mediocri mō & per-
tenui quodā vestigio: creaturis adesse cōperiunt
In his iḡ quattuor q̄ dixim⁹: plabī dissidet dis-
sonat q̄ mūd⁹, ab suo fonte, inītiō & exemplari
causa.

Theologicarū quēstionū primī libri Fi-
nis Anno. M. CCCC. XII. die. XIX.
Decembris.



Vid primū crea-
uit deus?

Angelos. Nā hęc sūt
purissimē mūdi esse-
tia: simplices, incor-
poreę, inuisibiles, ab-
stractę a materia, im-
mortales, deo p̄ om-
oib⁹ creaturis simi-
lima, ātquiores ma-
teria, elementis & omni alia sensibili creatura.

2 An in creatione angelorū: contigerit
vlla temporaria successio?

Cuncti angeli, idē acceperūt essendi inītiū: in in-
stanti eodem, a deo p̄creati. Quapropter neq̄ in
creatione singulorū eorū, neq̄ in creatiōe vniuer-
sorū: contigit vlla tēporaria successio: cū & quilibet
repente totus emerisēt: & cūcti simul exorti
sint.

3 An inter angelos: vlla sit substantialis
coordinatio patris & filii aut causę & ef-
fectus?

Nulla. Nā nullus angelorū: pater est aut causa
alteri⁹: null⁹ angel⁹ aliū p̄genit: aut alteri quo
modolibet esse dedit. Oēs q̄ppe simul a deo facti
sunt: & repēte e nihilo in esse p̄dierūt. Qui aut̄ al-
terū, alteri⁹ aut patrē aut causam esse dixerit: tē-
porariā successiōē inter eos inducit.

4 An angeli sūt simplices essentię?

Si contuleris angelos deo: tum per potentiam &
actum finiendū sunt: vtpote qui prius fuerunt in
potentia essendi: q̄ in actu essendi. Nam ex nō esse
& e nihilo in esse prodierunt. Sin autē illi ceteris
creaturis cōferent: cum sint primus act⁹ crea-
turarū: & primordiū atq̄ inītiū eui earundē: tūc
merito simplicium essentiarū nomina recipiāt. Sūt
enim puri actus: absq̄ priore potentia.

5 Cur angeli sūt substantia q̄ duratiō-
ne simpliciores?

Quia secundū duratiōē: prius fuerūt in nō esse
q̄ in esse: prius in potentia essendi: q̄ in actu essendi.
Nā qui nūc sūt: toto primo euo nequāq̄ fuerūt.